

Vælg din livsfortælling med omhu

"Define or get defined"

Af Michael Freiesleben

Ramian Knud, Gústafsson Jónas m.fl.(2003):

Livshistorien – en vej til det menneskelige.

324 s. Kr. 295,-.

Systime.

"Alle liv har en historie. I nogle menneskers liv høres de andres fortællinger. I andre menneskers liv høres menneskets egen fortælling". Med disse indledende ord skarp-indstiller redaktørerne deres fokus i bogen *Livshistorien - en vej til det menneskelige*. Jónas Gústafsson og Knud Ramian, der begge er psykologer, har skrevet bogen sammen med en tværfaglig gruppe psykiatrimedarbejdere, der alle på forskellig vis har arbejdet med livshistoriefortællinger i forhold til mennesker med sindslidelser. Forsøgsarbejdet har fundet sted i samarbejde med seks meget forskellige arbejdspladser indenfor social-, distrikts- og hospitalspsykiatrien. Og de der ved hvor store forskelle der ofte er på disse tre psykiatrikulturer, vil vide at iværksættelsen af et sådant tværsektorielt forsøgsprojekt i sig selv kan være lidt af en bedrift. Bogen udkommer i naturlig forlængelse af *Liv i fokus* fra 1998. Begge bøger er skrevet på baggrund af resultaterne fra en række praksisforskningsprojekter, hvor praktikerne har arbejdet sammen i såkaldte "videnskabsnætte netværk".

Der indledes med en grundlæggende indføring i *Liv i Fokus*-perspektivet, der er en biografisk tilgang, hvor man er optaget af "det levede liv". Det er på den baggrund forfatterne har udforsket og arbejdet med livshistoriefortælling som metode. Og ud fra den grundantagelse, at "...vi som men-

nesker får mere af det vi fokuserer på", understreger forfatterne bl.a. vigtigheden af, at vi som hjælpere spørger mere til menneskers erfaringer og hverdagsliv end til deres tilstand. Når vi får det levede liv til at ligne en sammenhængende fortælling, er det ikke alene meningskabende, det styrker også vores identitetsfølelse. Men ikke nok med at der skal være mening og sammenhæng i de historier vi fortæller om os selv, de skal også være til at bære, for os selv og for dem i vores nære omgivelser der betyder noget for os. Det er nogle af bogens hovedpointer.

Livshistorien er en tungtvejende bog, i bogstaveligste forstand og hvad kalorieindholdet angår. Som læser får man et omfattende indblik i anvendelsen af livshistoriefortælling som metode og i nogle af de teoretiske refleksioner, der ligger bag. Og med tre lange bearbejdede livsfortællinger får man et godt indtryk af hvordan længerevarende interviewsamtaler kan hjælpe mennesker, der har haft meget brudfyldte livsforløb, med at genskabe en sammenhængende livsfortælling.

På det indholdsmæssige plan er bogen tredelt. Den indeholder en formidling af projekternes indhøstede erfaringer med livshistoriefortælling som metode. En sammenfatning af 10 års arbejde med *Liv i Fokus* som socialfaglig strategi. Og sidst men ikke mindst konkrete eksempler og

vejledning i hvordan man kan arbejde metodisk med udvikling af praksisbaseret viden.

Den personlige integritet er et af bogens nøglebegreber og i det indledende teoriafsnit gør forfatterne meget ud af at redegøre for dilemmaer og vilkår for en integritetsfremmende udvikling. I den forbindelse skriver de bl.a.: *“Personlig integritet handler om magtens fordeling i menneskers liv og i hvilken udstrækning mennesket kan sætte grænser for sig selv og få sin ukrænkelighed respekteret”*.

Selv om formålet med anvendelsen af livshistoriefortælling bl.a., er at fremme sindslidende menneskers integritet, indebærer det at gøre noget der er så følsomt som den personlige livshistorie til genstand for metodeudvikling, også en risiko for at intervieweren utilsigtet kommer til at krænke fortællerens integritet. Og da metoden endnu ikke er en veldefineret disciplin og tilmed befinder sig i gråzoneområdet mellem det socialpsykiatriske og det behandlingspsykiatriske område, er det vigtigt at man, trods de mange positive erfaringer, sætter sig godt ind i de dilemmaer og faldgruber anvendelse af metoden kan afstedkomme.

Denne risiko kommer Gustafsson ind på i et afsnit om hvordan livshistorie virker i forskellige sammenhænge, hvor han gør en del ud af at skelne mellem anvendelsen af livshistorier i en socialpsykiatrisk og en psykoterapeutisk kontekst. Her skriver han bl.a.: *“Det er vigtigt at skelne mellem livshistoriefortælling og psykoterapi. Det er vigtigt, fordi der er mange, som gerne vil høre deres klienters livshistorie. De kan komme til at begå overgreb eller svigt i forhold til brugerne, hvis de ikke kender grænserne mellem livshistoriefortælling og psykoterapi”*.

I bogens metodedel understreger flere af praktikerne, at en vellykket anvendelse af metoden forudsætter et forudgående tilidsforhold mellem fortælleren og intervieweren. En skriver fx.: *“Hans valgte den person, han følte sig mest tryk ved, og som havde størst kendskab til ham. Han begrundede det med, at den anden ville kunne stille for nærgående spørgsmål”*. Men som det fremgår af nedenstående

udsagn kan et nært forhold til intervieweren også opleves som en hæmsko:

“Camilla valgte den person til at interviewe, som var mest ukendt for hende. Det gjorde hun for at sikre sig, at det hele blev fortalt”.

Personligt læser jeg sjældent en fagbog fra første til sidste side, hvilket må siges at være en uvane når man skal anmelde en bog. Og da denne bogs indledende kapitel om Liv i Fokus-perspektivet virkede lidt omstændigt skulle jeg et stykke ind i bogen inden jeg blev rigtig grebet af den. Jeg måtte også flere gange tage mig selv i ikke at lave for mange boglige sidespring undervejs, hvilket mange citater og kilder inviterer til. Men tålmodighed belønnes for der er virkelig mange indsigtfulde afsnit i bogen, der både underbygges af forfatterens egne indhøstede praksiserfaringer og af andre kilder. Jeg vil derfor anbefale at man, som en appetitvækker, starter med at bruge dens udførlige indholdsfortegnelse til at danne sig et indtryk af bogens mange facetter.

Udover forfatterens egne erfaringer og refleksioner er de som nævnt også meget omhyggelige med at henvise til de teoretikere de er inspireret af. Og her vil jeg især fremhæve tre. Marianne Horsdal, der er kulturforsker og så vidt vides er den der har størst ekspertise herhjemme i forhold til arbejdet med livsfortællinger. Jette Fog, der er psykolog og har lavet meget forskning og formidling om empati og interviewsamtaler. Og sidst men ikke mindst Allan Holmgren, der som systemisk og narrativt tænkende psykolog arbejder meget med sprogets skabende og anerkendende egenskaber.

Udover at bogens mange henvisninger siger noget om hvor videnskabsmæssigt bredt funderet forfatterens synspunkter er, siger det også noget om de bestræbelser de gør for at fremme en metodeudvikling der både rækker ud over og er modvægt til det “fejl og mangler-paradigme” der stadig er så dominerende indenfor psykiatrien. Det kommer de bl.a. ind på i afsnit om fælles betydninger og anerkendende fællesskaber, som underbygges med følgende citat af Allan Holmgren: *“Den professionelle opgave er at etablere et sprog. Der skal*

ydes hjælp til den psykotiske og dennes pårørende til at sprogliggøre det følelsesmæssige og kropslige kaos, som ikke hidtil har kunnet formuleres. Der har manglet ord og historier, som har været tilstrækkelig hjælpsomme. Hvis der tages udgangspunkt i brugernes erfaringer og sprogbrug, har det den konsekvens, at man må opgive ideen om et bestemt korrekt og rigtigt behandlersprog. Her er der tale om uddelegering af magten til at definere virkeligheden. Enhver samtale, som tilbyder en ny ikke-patologiserende historie og ikke-negativt definerende historie, er principielt og praktisk virksom. Alle nye historier er historier med magt”.

Jeg gengiver ovenstående citat, fordi det ikke alene er en meget rammende beskrivelse af den generelle (ud)fordring vi står overfor som psykiatrimedarbejdere, men også fordi det er en vigtig understregning af definitionsmagts betydning, i forhold til det sprog og de fortællinger der dannes i relationen mellem bruger og hjælper/system. For selv om vi som psykiatrimedarbejdere fx. bestræber os på at anvende et så ikke-patologiserende sprog som muligt, så vil de fleste alligevel utilsigtet og ubevidst komme til at overføre det sprogbrug der er karakteristisk for den institutionelle kontekst de er en del af. Og nu når vi er ved det med overføringer af hjælpesystemernes sprog og fortællinger, så er bogen *At skabe en klient* af Margaretha Järvinen og Nanna Mik-Meyer, der udkom samtidig med *Livshistorien*, slet ikke til at komme udenom. For ikke alene belyses denne problematik med mange spændende og overbevisende artikler, bogen kompletterer også *Livshistorien* så godt, så man skulle tro udgivelserne var bevidst timet.

Men tilbage til *Livshistorien*. Ligesom “personlig integritet” er et af bogens socialfaglige nøglebegreber er begrebet

“praksisbaseret viden” et af de forskningsfaglige nøglebegreber. I bogens sidste kapitel giver Ramian en grundig indføring i “praksisbaseret viden i socialt arbejde med sindslidende”. Han kommer bl.a. ind på “vidensskabelse” og “evidensbaseret viden”, hvor han ud fra en meget pragmatisk og praksisnær forståelse får bragt “videns- og evidensbegrebet” i øjenhøjde med de praksisforskere der arbejder udenfor den etablerede forsknings hellige haller.

Efter de mange års arbejde med at omsætte og videreudvikle disse forskningsmetoder til det sociale arbejde, har Ramian tydeligvis fået stoffet godt ind under huden. Det fremgår bl.a. af hans ikke-akademiske og lettilgængelige sprogbrug.

Der tales i disse år meget om vidensdeling og her synes jeg *Livshistorien* er et godt eksempel på hvordan det kan praktiseres. Udover den viden og de erfaringer og refleksioner forfatterne selv formidler og de talrige inspirationskilder de henviser til, henviser forfatterne også til sidst i bogen til nyttige web-adresser. De har i det hele taget gjort det let for de læsere der ønsker at arbejde mere med emnet livshistoriefortællinger. Det vil formentlig især være psykiatrimedarbejdere og studerende på grund- og videregående uddannelser, med relationer til psykiatrien, der vil gøre brug af bogen. Men da bogens sprog ikke er særlig psykiatripræget vil andre med interesse for emnet livshistoriefortællinger også kunne få glæde af at læse den.

Michael Freiesleben, ansat som fagkonsulent ved Videnscenter for Socialpsykiatri, er uddannet plejer/pædagog.